

NASCHOOLSE ACTIVITEITEN

een evaluatieonderzoek

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
<hr/>		
1.1	Wat verstaan we onder naschoolse activiteiten?	3
1.2	Een nadere toelichting op de naschoolse activiteiten	3
1.2.1	De infrastructuur	3
1.2.2	De doelstellingen	4
1.3	Verwantschap met de Ouder Kind Centra	5
2	Probleemstelling en onderzoeksopzet	7
<hr/>		
2.1	Inleiding	7
2.2	De onderzoeksvragen	7
2.3	Onderzoeksopzet	7
3	De naschoolse activiteiten; verslag van een onderzoek	9
<hr/>		
3.1	Inleiding	9
3.2	Achtergrondkenmerken	9
3.3	De wijze van onderzoeken	10
3.4	Een nadere aanduiding van de effecten	12
3.5	De evaluatie	13
3.5.1	De activiteiten	13
3.5.2	Het bereik	13
3.5.3	De tevredenheid	14
3.5.4	De effecten	18
3.5.5	Samenwerking	21
3.6	Conclusies	21

1 Inleiding

1.1 Wat verstaan we onder naschoolse activiteiten?

In de buurt van een viertal Nijmeegse open wijkscholen – drie in Oud West (De Wieken, Aquamarijn en Michiel de Ruyter) en eentje in Tolhuis (De Dukendonck) – zijn naschoolse activiteiten opgestart. Vooral nog gaat het om een experiment. Bij gebleken succes is continuering aan de orde.

Bij de start van het project¹ zijn de volgende doelstellingen geformuleerd:

- een aanbod van sport en spel, evenals culturele en educatieve activiteiten voor de kinderen (in de leeftijd van vier tot en met twaalf jaar) van de open wijkschool;
- de realisatie van een positief opvoedingsklimaat, onder andere tot uitdrukking komend in een sterker besef van waarden en normen bij de kinderen;
- het aanbod van een ontmoetingsruimte voor de kinderen en hun ouders;
- (in beperkte zin) het aanbod van opvoedingsondersteuning voor de ouders;
- het tot stand brengen van een verbinding met de signalisering- en verwijzingsystematiek van de netwerken binnen de jeugdhulpverlening.

Gebleken is dat andere, al langer bestaande voorzieningen, om kinderen na schooltijd zinvol bezig te houden, voor veel ouders onbetaalbaar zijn. Dit doet zich logischerwijze vooral voor in de aanpakwijken. Juist daar komen we de open wijkscholen tegen, met een leerlingenpopulatie die voor een groot deel bestaat uit kinderen van ouders met een lage opleiding en een laag inkomen. Steeds vaker zijn het bovendien kinderen van ouders die niet-westers allochtoon zijn.

De naschoolse activiteiten zoals ze in dit evaluatieonderzoek bedoeld zijn kosten op jaarbasis slechts 7,5 euro per deelnemend gezin, ongeacht het aantal kinderen dat deelneemt. Aanvullend kost het 50 eurocent per activiteit om de kinderen elders

1.2 Een nadere toelichting op de naschoolse activiteiten²

1.2.1 De infrastructuur

Fysiek gezien moeten we wat betreft de plek van de naschoolse activiteiten denken aan een ruimte die veel weg heeft van een huiskamer. In principe staan er tafeltjes, stoelen en bankjes. Soms is er een gezellig hoekje met televisie of zelfs een keukentje. In de wandelgangen wordt door de direct betrokkenen dan ook uitdrukkelijk van de huiskamer gesproken. Hiermee wil men accentueren dat het inderdaad om een gezellig ingerichte ruimte gaat, die als zodanig uitnodigt om er graag te komen en waar ouders en kinderen zelf verantwoordelijk voor zijn. Tevens wil men aangeven dat er gewerkt

---

¹ Zie *Rapportage 2003* van de afdeling ontwikkeling van Tandem.

² Voor alle duidelijkheid moeten we vermelden dat er naast de vier reeds genoemde voorzieningen ook nog twee andere plekken zijn waar laagdrempelige naschoolse activiteiten plaatsvinden. Het betreft het project *Jasmijn* en de in 2002 begonnen voorziening in Nieuw West. Beide vallen echter binnen andere subsidiekaders. Daardoor hoeven ze niet meegenomen te worden in ons evaluatieonderzoek.

wordt vanuit een laagdrempelige invalshoek, dicht tegen de belevingswereld van de betrokkenen aan. Voor de kinderen is er voldoende gelegenheid om te spelen. Ouders kunnen er rondlopen, een oogje in het zeil houden of gewoon achterover leunend een praatje maken.

De dagelijkse leiding is in handen van een zogenaamde kerngroep van ouders. Aangezien het hierbij uitsluitend om vrouwen gaat noemt men deze kerngroepleden gastvrouwen.³ Negen gastvrouwen hebben een gesubsidieerde (ID) baan. Vanuit welzijnsorganisatie Tandem is bij elk van de vier naschoolse activiteiten een professionele sociaal-culturele beroepskracht (ter ondersteuning) aanwezig.⁴

Zoals gezegd bieden de huiskamers ruimte voor de kinderen om te spelen en / of om anderszins creatief en educatief verantwoord bezig te zijn. Denk aan: leren om in groepsverband te functioneren, leren om dingen te maken e.d. Daarnaast kunnen de gastvrouwen de kinderen die dat willen doorverwijzen naar speel- en leervoorzieningen elders.⁵

1.2.2 De doelstellingen

Met de naschoolse activiteiten streeft men ernaar om méér te zijn dan alleen maar een laagdrempelige voorziening voor kinderen. Dat méér moeten we op een viertal niveaus zoeken:

Kinderen

Voor de kinderen moet er sprake zijn van een positief opvoedingsklimaat. Dat wil zeggen dat zij gestimuleerd worden in hun persoonlijke ontwikkeling, dat zij spelenderwijs waarden en normen leren en geholpen kunnen worden bij eventuele ontwikkelingsachterstanden. Mocht een kind professionele hulp nodig hebben, dan dient de huiskamer te zorgen voor een effectieve verwijzing.

Ouders

Van de ouders wordt betrokkenheid, eigen inbreng en verantwoordelijkheid gevraagd. Het streven is om zoveel mogelijk ouders in te schakelen bij de opzet van de activiteiten. Zij kunnen meedenken of –beslissen over de inrichting van de huiskamer. Verder kunnen zij meedoen met bepaalde activiteiten. Of kunnen ze dingen die niet goed dreigen te gaan op tijd signaleren. Ook zijn er themabijeenkomsten (voor ouders) over onderwerpen als: seksuele voorlichting, omgaan met moeilijke kinderen e.d. Tenslotte kunnen ouders lid worden van de kerngroep.

Het is belangrijk dat ouders op de een of andere wijze betrokken worden bij de aanpak van pedagogische kwesties. Als ze lid willen worden van de kerngroep moeten ze minimaal één activiteit (van de kinderen) begeleiden.

---

³ Overigens is er op zich geen enkele formele belemmering voor vaders om toe te treden tot een van de vier kerngroepen.

⁴ In drie gevallen gaat het hierbij om twaalf uur ondersteuning, terwijl op één plek (Tolhuis) vierentwintig uur geboden wordt.

⁵ Voor een overzicht hiervan zie het einde van deze paragraaf.

Werkgelegenheid

Een aantal gastvrouwen⁶ – om precies te zijn: negen – heeft een gesubsidieerde baan. De naschoolse activiteiten zijn voor deze vrouwen dan ook bedoeld als leerschool in verband met de ontwikkeling van hun sociale en professionele vaardigheden. Wat dit betreft maken de naschoolse activiteiten deel uit van een groter geheel van sociale werkgelegenheidsprojecten, waarbij om te beginnen door middel van gesubsidieerde arbeid geprobeerd wordt om de werkloosheid in kansarme buurten terug te dringen.

Partners in de wijk

Rond de naschoolse activiteiten is een aantal partners actief. Kinderen die dat wensen kunnen verwezen worden naar een van deze partners. De volgende instellingen zijn een samenwerkingsverband aangegaan met het project naschoolse activiteiten:

- Sport Service (van bureau sportontwikkeling),
- het project 'Speel-GOED',
- De Lindenberg, centrum voor cultuur- en kunsteducatie,
- Tandem⁷, en
- de bewonersorganisatie SOLID.

1.3 Verwantschap met de Ouder Kind Centra

Vanuit het perspectief van de zojuist beschreven opzet en methode zijn de naschoolse activiteiten verwant aan de Ouder Kind Centra. Bij beide projecten is de basisfilosofie gericht op: betrokkenheid, eigen inbreng, verantwoordelijkheid en (deels) sociale activering van de ouders. Bovendien is bij beide projecten sprake van het fenomeen gastvrouwen – waarvan een gedeelte gesubsidieerde arbeid verricht – en is er professionele sociaal-culturele ondersteuning vanuit Tandem.

Het verschil is dat bij de Ouder Kind Centra de ouders centraal staan en de kinderen erbij horen, terwijl het bij de naschoolse activiteiten primair om de kinderen gaat en de ouders op de tweede plaats komen.

---

⁶ In principe zijn het zelf ouders van kinderen die aan de activiteiten meedoen en/of woonachtig in de wijk waar het project zich op richt.

⁷ Te weten de afdeling ontwikkeling van deze welzijnsorganisatie, evenals de wijkfilialen Oud West en Dukenburg Noord.

2 Probleemstelling en onderzoeksopzet

2.1 Inleiding

De naschoolse activiteiten ontvangen een gemeentelijke subsidie. Zo kreeg Tandem in 2003 bijna 195.000 euro om aan het project te besteden. Eind 2003 liep de eerste projectperiode af. Voor 2004 is de financiering deels rond. De vraag is of het project structureel kan blijven bestaan en mogelijk uitgebreid moet worden naar nieuwe locaties. Mede daarom is het van belang om het functioneren van de naschoolse activiteiten tot nu toe te evalueren. Daarbij gaat het dan vooral om inzicht in het bereik, de tevredenheid en de effecten.

2.2 De onderzoeksvragen

Om te achterhalen of en in welke mate de naschoolse activiteiten aan de verwachtingen beantwoorden en succesvol zijn trachten we antwoord te geven op de volgende vijf vragen:

1. Welke *activiteiten* vinden er plaats? Doet men inderdaad datgene dat vooraf afgesproken is?
2. Is er sprake van voldoende *bereik*? Vooraf zijn minimale aantallen met betrekking tot de deelname van kinderen genoemd. Zijn deze aantallen gehaald?⁸
3. Zijn degenen die men bereikt heeft *tevreden* over het aanbod van de activiteiten?
4. Treden de veronderstelde *effecten* op? Denk hierbij aan het positieve opvoedingsklimaat voor de kinderen, de participatie van de ouders en het werkgelegenheidseffect bij de gastvrouwen.
5. Is er sprake van een goede *samenwerking* met de verschillende partners?⁹

2.3 Onderzoeksopzet

Om de verschillende vragen te kunnen beantwoorden zijn verschillende soorten onderzoeksactiviteiten nodig:

- vraag 1: registratie,
- vraag 2: registratie,

---

⁸ Per huiskamer moeten per week minimaal twintig verschillende kinderen bereikt worden. Het bereik onder de ouders is niet exact geformuleerd. Wanneer kan men zeggen dat ouders bereikt zijn? Als ze hun kind brengen? Als ze even blijven om een praatje te maken? Of als ze een themabijeenkomst bezoeken? Vooraf is wél gesteld: per huiskamer worden minimaal vier themabijeenkomsten (voor ouders) georganiseerd.

⁹ Afgesproken is dat minimaal 50% van de deelnemende kinderen ook deelneemt aan minimaal één activiteit van een van de partners.

- vraag 3: groepsgesprekken,
- vraag 4: groepsgesprekken,
- vraag 5: registratie.

3 De naschoolse activiteiten; verslag van een onderzoek

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zal verslag gedaan worden van het evaluatieonderzoek naar de naschoolse activiteiten op een viertal open wijk scholen in Nijmegen. In hoofdstuk 2 hebben we gezien dat er in totaal vijf onderzoeksvragen beantwoord dienen te worden. Drie vragen (naar de activiteiten, het bereik en de inschakeling van partners) kunnen beantwoord worden aan de hand van bijgehouden registraties. Voor de overige twee vragen – naar tevredenheid en effecten – is aanvullend onderzoek verricht. Dat onderzoek is gedaan in het najaar van 2003 en heeft bestaan uit aparte groepsgesprekken met kinderen, ouders en gastvrouwen.

Achtereenvolgens komen in dit hoofdstuk aan de orde:

- een aantal achtergrondkenmerken van de betreffende wijken en scholen (paragraaf 3.2.),
- de wijze van onderzoeken (paragraaf 3.3.),
- een nadere aanduiding van de effecten (paragraaf 3.4.),
- de evaluatie (paragraaf 3.5), en
- conclusies (paragraaf 3.6).

3.2 Achtergrondkenmerken

We weten dat drie van de vier projecten naschoolse activiteiten in Oud West plaats vinden. Welnu, Oud West geldt als een typische kansarme buurt. Meer dan 90% van de leerlingen die het basisonderwijs volgen is gewichtsléerling. Dat wil zeggen dat de ouders van deze leerlingen als gevolg van sociaal-economische- en opleidingskenmerken, al dan niet etnisch gekleurd, als sociaal kwetsbaar gelden. Ruim driekwart van de kinderen die in Oud West op school zitten komt uit de eigen wijk.

Tabel 1: kenmerken basisscholen Oud West

	aantal 2000 / 2001	aantal 2001 / 2002	% uit eigen wijk 2000 / 2001	% uit eigen wijk 2001 / 2002	% allocht. 2000 / 2001	% allocht. 2001 / 2002	% gewicht 2000 / 2001	% gewicht 2001 / 2002
Aquamarijn	393	391	50	78	32	36	88	86
Michiel de Ruyter	187	196	82	79	54	58	94	94
De Wieken	190	184	83	78	62	71	100	100

(bron: Onderwijsmonitor 2003, Onderzoek & Statistiek Nijmegen)

We zien dus inderdaad dat de drie betreffende scholen vrijwel uitsluitend bestaan uit gewichtsléerlingen en dat bovendien op Michiel de Ruyter en De Wieken meer dan de helft van de kinderen niet-westers allochtoon is.

De gemiddelde CITO-score op de drie scholen is lager dan het stedelijk gemiddelde: circa 528 versus 535. Positief evenwel is dat in de periode 1996-1998 de CITO-score in Oud West nog maar 526 bedroeg en dus in zeg vijf jaar tijd met 2 punten is

gestegen. Ruim tweederde van de kinderen uit Oud West krijgt VMBO als advies voor het voortgezet onderwijs.

Kijken we naar de school in Tolhuis, dan zien we dat het beeld hier enigszins afwijkt van dat in Oud West:

Tabel 2: gegevens De Dukendonck

	aantal 2000 / 2001	aantal 2001 / 2002	% uit eigen wijk 2000 / 2001	% uit eigen wijk 2001 / 2002	% allocht. 2000 / 2001	% allocht. 2001 / 2002	% gewicht 2000 / 2001	% gewicht 2001 / 2002
De Dukendonck	249	239	72	73	30	29	47	46

(bron: Onderwijsmonitor 2003, Onderzoek & Statistiek Nijmegen)

Met andere woorden: in Tolhuis zijn er zowel minder allochtone- alsook minder gewichtsl leerlingen dan in Oud West.

Alle vier scholen zijn open wijkscholen. Dat wil zeggen dat de lokale overheid gezorgd heeft voor een netwerk van sociale- en educatieve voorzieningen rondom het schoolhart. Aldus hoopt men de ontwikkelingskansen van de kinderen te vergroten, de betrokkenheid en participatie van de ouders te verhogen en de sociale structuur van de wijk (middels een voorzieningenketen en het terugdringen van de werkloosheid) in het algemeen te verbeteren. Het project naschoolse activiteiten maakt dus deel uit van een breder pakket voorzieningen rondom de open wijkscholen.

Op alle open wijkscholen in Nijmegen is gemiddeld 70% van de leerlingen gewichtsl leerling (tegenover 15% op de scholen die geen open wijkschool zijn). Van de kinderen die op een open wijkschool zitten gaat 80% in de eigen wijk naar school (tegenover 48% van de kinderen die op een andere basisschool zitten). De gemiddelde CITO-score op de open wijkscholen bedraagt 530 (versus een score van 538 op de andere scholen). Tenslotte krijgt 70% van de kinderen die op een open wijkschool zitten een vervolgdadvies van VMBO of lager (tegenover 33% van de kinderen op de andere basisscholen).

Uit de monitor open wijkscholen blijkt dat er doorgaans grote belangstelling is van zowel kinderen als ouders voor de verschillende projecten. Verder zijn de betrokkenen meer dan gemiddeld tevreden over het aanbod. Daar staat tegenover dat het nog te vroeg is om duidelijke effecten te kunnen vaststellen. Bovendien constateert men dat het niet goed lukt om een groep 'moeilijke' ouders te bereiken.

3.3 De wijze van onderzoeken

De reden waarom voor groeps gesprekken als onderzoeksmethode¹⁰ is gekozen is tweeledig. Aan de ene kant zijn veel betrokken ouders van allochtone origine; voor de meesten van hen is bijvoorbeeld een schriftelijke enquête een veel te afstandelijk medium. Aan de andere kant kan men juist door middel van een groeps gesprek op het spoor komen van associaties (in waardering en beoordeling) die op zich interessanter kunnen zijn dan de informatie die men verkrijgt door middel van standaardantwoorden op standaardvragen.

---

¹⁰ Teneinde de tevredenheid en de effecten te achterhalen.

Bij elke naschoolse voorziening is achtereenvolgens gesproken met de gastvrouwen, de kinderen en de ouders.¹¹ Al die gesprekken namen circa twee uur (per gesprek) in beslag. Met de gastvrouwen waren de gesprekken doorgaans het meest inhoudelijk en evaluerend van karakter, aangezien zij het project als zodanig en als geheel beoordelen. Met de kinderen waren de gesprekken heel spontaan, soms chaotisch en erg gericht op voorbeelden en associaties. We lieten de kinderen tekeningen maken, waardoor de sfeer sowieso ontspannen was.¹² Met de ouders apart¹³ zijn de gesprekken moeizamer verlopen. Zoals gezegd: op één plek niet, terwijl op de andere plaatsen relatief weinig ouders te porren waren voor een groepsgesprek.¹⁴

'Mindmapping'

Bij de groepsgesprekken met de kinderen hebben we ons laten leiden door de methode *mindmapping*. Letterlijk betekent deze methode: het in kaart brengen van de hersenen. Het is een middel om informatie die uit een spontane en deels chaotische omgeving tot je komt helder en aanschouwelijk weer te geven. We weten dat onze hersenen een linker- en een rechter helft hebben. De linker helft behelst het rationele, rechtlijnige en getalsmatige. De rechter helft is meer verbonden met emotionele, chaotische en verhalende uitingsvormen. Als onderzoekers werken we meestal (eenzijdig) vanuit de linker hersenhelft. Daardoor zijn we vaak niet in staat om adequaat om te gaan met informatie die niet op voorhand rationeel en lineair is. Men kan zich voorstellen dat met name kinderen hoofdzakelijk vanuit de rechter hersenhelft redeneren. Hoe ga je daarmee in een evaluatieonderzoek om?

Kinderen springen van de hak op de tak, ze zullen niet meteen antwoord geven op de gestelde vraag, maar misschien over een half uur, in een heel ander verband, wél. "Een *mindmap* is een natuurlijke manier van aantekeningen maken, als je bekijkt hoe de hersenen werken. Denken is een warrig proces; gedachten komen niet netjes op een rijtje, maar springen van het een naar het ander, volgen verschillende banen, associëren verder, heen en terug. Een *mindmap* gaat daarin mee. Bij het 'gewoon' aantekeningen maken wordt het denken in logische banen gedwongen en dat begrenst eerder de mogelijkheden dan dat het ze vergroot."¹⁵

"Een *mindmap* begint met een begrip dat je midden op een blanco, ongelinieerd vel papier schrijft. Rond dat woord teken je een cirkel (centrum). Vanuit deze cirkel trek je lijnen en schrijf je op elke lijn een begrip of idee dat met het centraal begrip te maken heeft. Vanuit elke lijn trek je vervolgens weer nieuwe lijnen en schrijf je op elke lijn een begrip dat met het desbetreffende begrip te maken heeft. Door de laatste stap telkens te herhalen kun je een *mindmap* zo gedetailleerd maken als je wilt. Aan de uiteinden

---

¹¹ Dat wil zeggen: overal, behalve in Tolhuis. Daar bleek het uiteindelijk niet mogelijk om een groepsgesprek met ouders te organiseren. Afgaande op de gelijkkluidende toon van de gesprekken elders hoeft dit echter geen probleem te zijn.

¹² De gesprekken met de kinderen en de ouders hebben we met z'n tweeën gevoerd. De feitelijke gespreksleiding was in handen van een speciaal daarvoor gevraagde externe deskundige. Daardoor kon ik mij concentreren op de verslaglegging.

¹³ Dat wil zeggen: apart van de gastvrouwen, die immers ook ouders zijn.

¹⁴ We zullen later zien dat dit te maken heeft met het gegeven dat ouderparticipatie van alle doelstellingen bij de naschoolse activiteiten het meest in de kinderschoenen staat.

¹⁵ Zie *Mindmappen* door Lucy de Klein (najaar 2003).

van de laatste vertakking kun je desgewenst voorbeelden van het desbetreffende begrip opsommen. Begrippen die met elkaar samenhangen, maar in verschillende vertakkingen terechtgekomen zijn, verbind je via een stippelijntje met elkaar. Vertakkingen die met elkaar samenhangen, verbind je door er een cirkel omheen te trekken. Tenslotte is het soms handig om verschillende kleuren te gebruiken en hier of daar een toelichting, een vraag of een opmerking bij een begrip te noteren.”¹⁶

Aldus hebben wij getracht om de kinderen zelf hun verhaal te laten vertellen, terwijl we tevens door middel van *mindmapping* probeerden samenhang en structuur in dat verhaal aan te brengen.

3.4 Een nadere aanduiding van de effecten

Uit het periodieke onderzoek naar het functioneren van de open wijkscholen in Nijmegen blijkt dat het vooralsnog moeilijk is om effecten vast te stellen – op de ontwikkeling van kinderen en ouders – van gepleegde interventies. Er is absoluut geen gebrek aan informatie over aantallen mensen die aan een project meedoen of over de mate van tevredenheid. Maar de vraag in welke mate de ontwikkelingskansen van de kinderen en de daadwerkelijke participatie van hun ouders toenemen kan nu niet goed beantwoord worden. Daar zou ander onderzoek voor nodig zijn, bovendien zou dat onderzoek zich gedurende vele jaren moeten uitstrekken.

Toch ziet men dat er momenteel in Nederland, binnen het onderwijs en het welzijnswerk, zwaar wordt ingezet op extra na- en bijschoolse projecten. Men wil per se de ontwikkeling van sociale competenties bij kinderen (en hun ouders) bevorderen. In Rotterdam wordt er momenteel zelfs geëxperimenteerd met een apart vak *sociale competenties (of: -vaardigheden)* op school. Men wil dat kinderen al op jonge leeftijd – indien ze thuis te weinig daartoe gestimuleerd worden – leren zich maatschappelijk verantwoord te gedragen. Opdat de kans dat ze later afglijden in marginale of criminele sferen kleiner wordt. Waar kun je nu aan afmeten dat sociale competenties bij kinderen toenemen? Globaal worden hierbij in de desbetreffende literatuur drie niveaus van effecten onderscheiden:

- een toename van het zelfvertrouwen, bijvoorbeeld wanneer de kinderen meer voor zichzelf durven opkomen of wanneer ze minder in zich gekeerd zijn;
- een toename van de betrokkenheid op elkaar, bijvoorbeeld wanneer de kinderen meer naar elkaar luisteren of wanneer het pestgedrag afneemt;
- een verbetering van de inzet, bijvoorbeeld door dingen af te maken of door geconcentreerd gedurende langere tijd met één taak bezig te blijven.

Deze effecten zijn, zoals gezegd, moeilijk in aantoonbaar gedrag (gedurende langere termijn) uit te drukken. Desondanks hebben we geprobeerd te letten op voorbeelden die de geïnterviewden zelf aandragen. Met andere woorden: vindt men – en in dit geval: met name de ouders en de gastvrouwen – dat de sociale competenties van de kinderen erop vooruit gaan?

Wat betreft de participatie van de ouders kan men kijken naar de volgende range: kinderen brengen en halen, eens een keer een praatje maken, gedurende wat langere

---

¹⁶ Zie *Begrippen verhelderen: mindmapping, concept mapping en concept webbing* (Rob van der Peet, 2003)

tijd blijven, meedoen met bepaalde activiteiten, ideeën opperen, een themabijeenkomst bezoeken, gastvrouw worden.

3.5 De evaluatie

Ter recapitulatie: het gaat om vier huiskamers, alwaar naschoolse activiteiten plaatsvinden. De huiskamers zijn gezellig ingerichte ruimtes met legio mogelijkheden voor activiteiten. Per huiskamer is er een kerngroep van gastvrouwen. Kinderen die meedoen moeten zich aan bepaalde regels en afspraken houden. Als een kind echt vervelend is, kan het een waarschuwing krijgen of zelfs, na herhaald vervelend gedrag, verwijderd worden. In de praktijk, zo is gebleken, is dit slechts een enkele keer voorgekomen.

Nog een opmerking vooraf: in de doelstellingen is gesteld dat kinderen indien nodig verwezen zouden moeten (kunnen) worden naar de professionele hulpverlening. Tijdens het onderzoek is ons echter niets gebleken van een dergelijke verwijzing.

3.5.1 De activiteiten

Een uitvoerig overzicht van de aangeboden activiteiten kan men raadplegen in de al eerder genoemde *Rapportage 2003*. Per locatie wordt hierin aangegeven wat er precies gebeurt. Er is onder andere een onderscheid gemaakt tussen open inloop enerzijds en gerichte activiteiten anderzijds.

Op zich is het bij alle locaties zo dat een groep kinderen in de huiskamer blijft, terwijl voor een andere groep de huiskamer alleen vertrekpunt is om verder te gaan, door te stromen naar een activiteit elders. Voor de kinderen die blijven is er onder andere het volgende aanbod:

- leren om een schilderij te maken,
- oefenen om liedjes in te studeren,
- voorbereiden van optredens,
- leren koken (op plekken waar een keukenblok aanwezig is),
- opzet van een kinderpersbureau (in Tolhuis).

Tijdens vakanties zijn er uitstapjes e.d. Dan kunnen ook de ouders mee.

De activiteiten in het kader van de doorstroom worden meestal aangeboden in blokken van zes, acht of tien weken. Hierbij moet men denken aan:

- kunstzinnige vorming via De Lindenberg (muziek, circus, dansen en bewegen),
- sport en gymnastiek via Sport Service,
- tienerwerk via de wijkfilialen van Tandem,
- omgaan met techniek via TCCN,
- basiscursus omgaan met computer via het digitale trapveld,
- verantwoord spelen via het project *SPEEL*-goed.

3.5.2 Het bereik

De registratie van aantallen kinderen en ouders is niet optimaal. Weliswaar zijn er meer dan genoeg getallen bekend, maar is het niet altijd duidelijk waar ze precies betrekking op hebben. Zo wordt er bijvoorbeeld bijgehouden hoeveel 'betrokken' ouders er

wekelijks zijn. Maar niet op alle plaatsen hanteert men dezelfde definitie van het begrip betrokken ouder. Een tekortkoming is verder dat niet geregistreerd is naar het gegeven of iemand autochtoon dan wel allochtoon is. Daardoor kunnen we niets (precies) zeggen over de specifieke deelname van allochtone kinderen en hun ouders.

Desondanks is het mogelijk gebleken om achteraf reconstruerend een vrij precieze aanduiding te geven van de aantallen verschillende kinderen en ouders die op dit moment wekelijks bereikt worden.

Tabel 3: bereik naschoolse activiteiten

	Michiel de Ruyter	Aquamarijn	De Wieken	Tolhuis	Totaal
kinderen: inloop / overblijven	25	60	55	25	165
kinderen: doorstroom	40	20	45	45	150
kinderen totaal ¹⁷	65	80	100	70	315
ouders: betrokken ¹⁸	25	40	8	10	83
ouders: actief ¹⁹	4	12	20	12	48
ouders: lid kerngroep ²⁰	2	3	-	5	10
ouders totaal	31	55	28	27	141

Dat betekent dus dat totaal in de vier huiskamer 315 verschillende kinderen per week op de een of andere manier deelnemen aan het activiteiten aanbod. De meeste van die kinderen komen meer dan eens per week. Men kan zich dus voorstellen dat het vaak een drukke boel is in de huiskamers. Wat de ouders betreft: in totaal zijn er 141 ouders die wekelijks minimaal hun betrokkenheid bij het project laten zien.

3.5.3 De tevredenheid

Vooraf moeten we melden dat zowel bij de kinderen waar we mee gesproken hebben, alsook bij de ouders een overweldigend gevoel van tevredenheid overheerst. In wezen zijn er niet of nauwelijks punten van kritiek naar voren gekomen, hooguit hier en daar een knelpunt.

---

¹⁷ Naast de kinderen die vast elke week komen zijn er ook (kleine aantallen) kinderen die incidenteel verschijnen. Die zijn niet meegeteld bij het totaal.

¹⁸ Onder betrokken ouders worden verstaan: ouders die regelmatig hun kinderen brengen en die regelmatig (even) blijven om te kijken hoe het er aan toegaat in de huiskamer.

¹⁹ Actieve ouders doen mee aan een activiteit, bezoeken een themabijeenkomst en/of hebben invloed op de gang van zaken.

²⁰ Hierbij zijn niet opgeteld de ouders met een ID baan.

De kinderen

We zijn begonnen met een groepsgesprek bij De Wieken.²¹ Het is na twaalf en eigenlijk hebben de kinderen nu kookles. Ze zouden pannenkoeken gaan bakken, maar ze zien daar graag van af om mee te doen aan het onderzoek. In de huiskamer staan drie grote tafels met plastic gebloemde kleedjes erop en een aantal stoelen eromheen. De 'echte' huiskamer bevindt zich in een hoek: met bankjes, een vloerkleed, stoeltjes, een tafel en televisie. Zeven kinderen gaan met ons praten, vijf meisjes en twee jongens. De leeftijd varieert tussen acht en tien jaar. Op twee na zijn het allemaal kinderen met Turkse ouders. Drie gastvrouwen schuiven ook aan. Maar zij mengen zich alleen in het gesprek wanneer iets onduidelijk is en hun uitleg gewenst is.

Wij leggen in eenvoudige termen uit wat we komen doen. We geven aan dat het belangrijk is als iedereen aan het woord komt, maar dat men niet door elkaar moet praten. We delen vellen en stiften uit, zodat de kinderen tijdens het gesprek kunnen tekenen. De kinderen voelen zich serieus genomen omdat ze voor zich een bordje hebben staan met daarop hun naam.

Over de *huiskamer* is iedereen laaiend enthousiast. Het is echt een huiskamer; niet zoals thuis natuurlijk, maar wel bijna zo. Het is er gezellig en kei leuk. De meesten komen dan ook meerdere keren per week. Als het mooi weer is kun je buiten spelen op de speelplaats. Binnen kun je met elkaar spelletjes doen. Maar je kunt je ook in een hoekje terugtrekken om huiswerk te maken. Als je een vraag hebt of hulp zoekt bij het een of ander, staan de gastvrouwen meteen klaar om in te springen.

Welke *activiteiten* vinden de kinderen leuk om te doen? Een hele waslijst komt op de proppen: leren koken, iets met de computer doen, buiten voetballen, met de bus ergens naar toe gaan, iets met klei maken, vlechten, tekenen, video kijken, enz. "Er is altijd wel wat te doen", "ik leer hier heel veel". Vroeger kon je skeeleren, maar dat kan sinds een tijd niet meer. Een van de gastvrouwen legt uit dat dit komt omdat skeeleren een activiteit van Sport Service was, maar dat deze instelling niet meer meedoet. Men wilde een contract voor drie jaar, maar het project naschoolse activiteiten kon hier niet op ingaan aangezien de toekomst nog niet voor drie jaar vastligt.

De kinderen zetten hetgeen ze leuk vinden bij de huiskamer af tegen de *situatie thuis*. Een meisje zegt: "thuis is het maar saai". Een ander meisje vult aan: "thuis heb ik last van mijn jongere broertje". Dat horen we toch wel vaak, dat het thuis wel eens te druk is of dat je daar lastig gevallen wordt, of dat je iets niet mag van je vader of moeder, of dat er minder speelgoed is.

De *gastvrouwen* worden in koor lief gevonden. Een en al lof. "Ze zijn goed voor ons, ze doen steeds leuke dingen met ons, ze zijn lief, ze bedenken voortdurend iets nieuws".

We zijn benieuwd hoe de kinderen *onderling met elkaar omgaan*. Maken ze wel eens ruzie? En zo ja, wat doen ze dan precies? Eigenlijk is er nooit ruzie, zeggen de kinderen.

---

²¹ We gaan om te beginnen uitvoerig in op de kinderen van De Wieken. Zij krijgen daardoor meer aandacht dan de kinderen elders. Maar dat komt omdat we bij de weergave van de gesprekken bij de andere scholen niet meer expliciet ingaan op de punten die ook al bij De Wieken aan de orde kwamen. Sowieso zien we dat, zeker vanuit de overweldigende tevredenheid, op alle plaatsen nagenoeg dezelfde verhalen en voorbeelden genoemd worden.

Er zijn regels en daar moet iedereen zich aan houden. Dat vindt iedereen normaal. Tot nu toe is er slechts een enkele keer iemand verwijderd. Het ging om een jongen die steeds scheten liet en voortdurend vieze dingen zei. Een keer was er bijna ruzie, toen een meisje haar jas naast de jas van haar nichtje wilde hangen en een jongen dat toen wilde verhinderen. Het meisje voelde zich toen van de wijs gebracht. Wél opvallend is dat de twee jongens bij dit onderwerp een beetje stoer doen. Ze zitten elkaar te jennen. Een van de twee tekent de twee onderzoekers zodanig dat te zien is dat de een de ander een bloedneus slaat. De twee zijn echter aan elkaar gewaagd. De Turkse jongen doet erg stoer en overdrijft bij alles wat hij zegt. De Nederlandse jongen zegt dat hij niet bang voor 'm is en 'm wel aan kan. Alle kinderen blijken trouwens in groepjes te zitten. Met z'n tweeën of drieën horen ze bij elkaar, ook buiten schooltijd. Alleen een tamelijk dik Nederlands meisje lijkt een beetje op zichzelf te staan.

Op eens begint men over *huisdieren* te praten. Elk kind vertelt uitvoerig en emotioneel één of meerdere verhaaltjes waarin honden, katten, vissen, schildpadden en konijnen figureren. Opvallend vaak blijken de dieren verhalenderwijs dood te gaan. Echt verdrietig zijn de kinderen er niet over.

Bijna alle kinderen hebben een paar *tekeningen* gemaakt. Behalve die ene met de bloedneus zijn het allemaal tekeningen waarop te zien valt dat het ontzettend leuk is in de huiskamer.

Een week later, op maandagmiddag, zijn we om 15.00 uur bij Aquamarijn.²² Er druppelen dertig à veertig kinderen binnen. Ongeveer de helft wordt door een ouder gebracht. De meeste oudere kinderen gaan meteen weer door, naar een van de activiteiten die de partners aanbieden. Met name de computer klas club blijkt erg in trek te zijn. Met de kinderen die blijven gaan we in een gezellig ingericht hoekje zitten. Er staat daar een bankje, er is een hok met speelgoed en er zijn tafeltjes, die wanneer ze aangevoegd worden kunnen dienen als basis om te tekenen. Er zijn zoveel kinderen dat ze niet allemaal tegelijkertijd bij het groepsgesprek aanwezig kunnen zijn. Sommige kinderen gaan tussentijds (even) weg, anderen kunnen dan hun plaats innemen. Er wordt driftig getekend. Ongeveer de helft van de aanwezige kinderen is van allochtone afkomst.²³

Hoe ze het hier vinden? Leuk, roepen ze en masse in koor. Wat is dan zo leuk? Nou, dat je zoveel verschillende dingen kunt doen in de huiskamer. Er zijn spelletjes, je mag je verkleeden, als het mooi weer is kun je buiten spelen, je kunt computerspelletjes doen en ga zo maar door. Sowieso is er meer speelgoed dan thuis.

Zijn er wel eens onderlinge conflicten of ruzies? Eigenlijk nooit of bijna nooit. Een meisje zegt dat ze wel eens boos wordt in de huiskamer, wanneer ze haar zin niet krijgt. Een ander meisje heeft wel eens ruzie met haar broertje, omdat die te lui is om zelf een boterham te smeren en dan de boterham van haar afpakt.

---

²² Toevallig heeft de huiskamer een week eerder 'hoog' bezoek gehad. Toen kwam een delegatie uit de Tweede Kamer, aangevuld met een paar Nijmeegse notabelen, een kijkje nemen.

²³ Let wel: dit is geen afspiegeling van de dagelijkse situatie. In de huiskamer van Aquamarijn zijn de allochtone kinderen gemiddeld gesproken in de minderheid.

Donderdagmiddag zijn we bij Michiel de Ruyter. Hier is geen apart gezellig hoekje in de huiskamer. Men hoopt begin volgend jaar te verhuizen naar een plek waar meer ruimte is. We gaan met de kinderen rond een hoge tafel zitten. In ieder geval is er nu voldoende plaats om te tekenen. Er zijn opvallend veel Turkse kinderen.

Ook hier komt naar voren dat er meer speelgoed is dan thuis. De leukste dingen om te doen zijn: met klei iets maken, knutselen, tekenen en spelletjes doen. Op de vraag wat de kinderen later willen worden horen we: kassajuffrouw, voetballer, dokter, babyverzorgster, kapster en burgemeester. Als ze niet in de huiskamer zijn spelen ze meestal met vriendjes of vriendinnetjes elders.

Een opvallende tekening: een moskee met een eenzaam biddend meisje ervoor.

Van de gastvrouwen wordt gezegd dat ze hartstikke leuk zijn. Alleen is één meisje van mening dat één van de gastvrouwen af en toe een beetje streng is. Hoezo? Omdat ze niet duldt dat je een grote mond opzet!

Ook hier is er nauwelijks ruzie onder elkaar. Men trekt elkaar wel eens aan de haren. Als ze het gevoel hebben dat een ander kind last heeft vanwege het een of ander, zeggen bijna alle kinderen meteen sorry.

In Tolhuis vallen we een week later midden in een sinterklaasviering. Zeker vijftig kinderen zijn er om de sint met zijn pieten gade te slaan. Er is een spel. Iemand leest een verhaal voor. Daarop anticiperend moeten de kinderen verschillende dingen doen. Op een aantal momenten tijdens het spel krijgt een van de onderzoekers gelegenheid om vragen aan de kinderen te stellen. Een meisje neemt het woord en zegt dat ze wel eens geplaagd wordt op school. Andere kinderen trekken dan aan haar haren, maar die kinderen worden vervolgens bestraffend toegesproken in de huiskamer. Voor de rest weer laaiend enthousiaste verhalen over de naschoolse activiteiten: er is veel speelgoed, er is voldoende gelegenheid om met andere kinderen te spelen, om te knutselen, te dansen, te koken, naar het bos of de dierentuin te gaan, etc. Bij de uitstapjes gaan de moeders mee. Enig nadeel: soms is het te rumoerig in de huiskamer, wanneer er veel kinderen tegelijkertijd binnen zijn.

De ouders

Aan de groepsgesprekken met de ouders hebben relatief weinig mensen deelgenomen. In Tolhuis lukte het niet om een gesprek te organiseren en bij Aquamarijn waren slechts drie moeders aanwezig. Alleen bij De Wieken en Michiel de Ruyter waren de groepen iets groter.²⁴

Hoe dan ook: net als bij de kinderen is er bij de ouders waarmee we gesproken hebben een overweldigende tevredenheid over de naschoolse activiteiten. De belangrijkste aspecten:

-Het is prettig dat de kinderen in de middaguren worden beziggehouden. Ze hoeven dan niet op straat rond te zwerven.

-Het is prettig dat de naschoolse activiteiten betaalbaar zijn. Veel moeders moeten van een laag inkomen rondkomen. Zij kunnen doorgaans niet alle potentiële wensen van

---

²⁴ Op één Turkse man na (bij De Wieken) hebben we alleen met vrouwen / moeders gesproken.

hun kinderen (op zwemles gaan, bij de bibliotheek aangesloten zijn, gaan turnen e.d.) honoreren.

-Positief is dat bij de naschoolse activiteiten duidelijke regels gehanteerd worden en de kinderen aangesproken worden op sociaal gedrag. Dat vergemakkelijkt de opvoeding thuis.

-Als de kinderen thuiskomen zijn ze doorgaans in goede doen. Men merkt aan hun gedrag dat ze zich prettig voelen bij de naschoolse activiteiten.

3.5.4 De effecten

Het project naschoolse activiteiten wil ten aanzien van een drietal groepen – kinderen, ouders en gastvrouwen – positieve effecten realiseren. Met drie steekwoorden zijn die effecten als volgt samen te vatten: ontwikkelingsstimulering, participatie en werkgelegenheid.

Ontwikkelingsstimulering (kinderen)

Al een aantal keren is vermeld dat dit effect moeilijk meetbaar is. We moeten afgaan op indrukken en voorbeelden van direct betrokkenen. Als we afgaan op hetgeen de moeders en gastvrouwen zeggen, moeten we concluderen dat het goed gaat met de kinderen die deelnemen aan de naschoolse activiteiten. Als onderzoekers hebben we de kinderen gedurende een paar momenten gezien en meegemaakt. Vanuit die ervaring kunnen we het verhaal van de moeders en gastvrouwen alleen maar bevestigen. In dat verhaal blijken voortdurend drie zaken genoemd te worden:

- ◆ De sfeer tijdens de activiteiten is ontspannen. De kinderen komen binnen en gaan vervolgens meteen iets doen. Afgezien van een beetje lawaai en een paar plagerige 'incidenten' heerst er doorgaans een ontspannen rust en harmonie. Echte ruzies zijn er nauwelijks. Pesten en slaan komen niet voor. De meeste kinderen doen dingen in gezelschap van vriendjes of vriendinnetjes.
- ◆ De kinderen leren daadwerkelijk om rekening met elkaar te houden. Ze luisteren naar elkaar, ze laten elkaar uitpraten en als ze het gevoel hebben dat ze iets onheus gedaan hebben zeggen ze meteen sorry. Elke huiskamer heeft huisregels. De kinderen kennen deze (van buiten) en passen ze toe.
- ◆ De concentratie bij de kinderen is toegenomen. Meer dan voorheen kunnen ze geconcentreerd blijven werken aan een opdracht of maken ze iets ook daadwerkelijk af. Vroeger hadden de meeste kinderen de neiging om met verschillende dingen tegelijk bezig te willen zijn. Nu zie je dat ze in principe gedurende langere tijd met één iets aan de slag gaan. Of dat ze niet voortdurend om ander speelgoed vragen. Verder leren de kinderen om altijd een stuk speelgoed terug te leggen, wanneer ze het niet meer nodig hebben. Plus leren ze om op te ruimen. Als aan het eind van de activiteiten niet alles netjes opgeruimd is, gaat de deur naar buiten gewoon niet open.

Problemen die zich kunnen voordoen zijn van relatief bescheiden omvang. Om er een paar te noemen:

-Kinderen die thuis alleen zijn hebben soms moeite met de groepsprocessen in de huiskamer.

- Sommige kinderen zijn hyperactief, waardoor zij zo nu en dan een time out moeten nemen.
- Turkse kinderen hebben soms de neiging om Turks met elkaar te spreken. Dat mag niet.
- In de huiskamer mag absoluut niet geslagen worden, ook niet teruggeslagen. Op straat kan het echter zo zijn dat jongens die niet terugslaan mietjes genoemd worden. Hoe moet je daarmee omgaan?

Samenvattend: op korte termijn en op basaal niveau lijkt er sprake te zijn van positieve effecten. Het gedrag van de kinderen wordt in positieve zin beïnvloed door hun deelname aan de naschoolse activiteiten. In welke mate er op langere termijn en meer structureel sprake is van positieve effecten – bijvoorbeeld in de vorm van betere onderwijsprestaties en / of sociaal wenselijk gedrag in allerlei soorten situaties – valt echter nu op geen enkele wijze te zeggen.

Participatie (ouders)

Bij alle huiskamers is geconstateerd dat de ouderparticipatie eigenlijk nog het meest in de kinderschoenen staat. Wat zich voordoet is het volgende: vrijwel overal is er een redelijk grote groep actieve ouders (de gastvrouwen) die de naschoolse activiteiten draaiende houden; maar daaronder zitten er nauwelijks andere vormen van participatie. Althans: men is bezig om die vormen te ontwikkelen. Het heeft echter tijd nodig. De gastvrouwen zouden graag zien dat meer ouders niet alleen hun kinderen brengen, maar ook blijven. Of dat meer ouders meedoen aan de organisatie van activiteiten.

Er is als het ware een spanningsboog tussen twee verschillende perspectieven. Aan de ene kant de doelstelling gericht op een vergroting van de participatie van ouders. Aan de andere kant de reële situatie van ouders, waardoor participatie niet altijd even gemakkelijk is. Bijvoorbeeld als moeders (zwart) werken. Of: voor veel ouders is participatie geen vanzelfsprekende zaak. Het moet groeien, men met het stapje voor stapje leren. Er lijkt wél belangstelling te zijn voor deelname aan de themabijeenkomsten. Veel ouders zitten met vragen op verschillende gebieden. Doen ze wel alles goed in de opvoeding? Tot wie kunnen ze zich het beste wenden als er problemen zijn? De ervaring is wel dat sommige ouders het niet gemakkelijk vinden om in het bijzijn van anderen te praten over hun kinderen, wanneer die problematisch gedrag vertonen.

Bij Aquamarijn deed zich het probleem voor dat de school twee vestigingen had (en heeft) en dat slechts ouders van de ene vestiging op een beetje redelijk niveau participeerden, terwijl de ouders van de andere locatie dat niet of nauwelijks deden. Men heeft dit altijd geweten aan een al heel lang bestaande rivaliteit tussen bepaalde delen (en zelfs families) van het Waterkwartier. Op dit moment tracht men bij de naschoolse activiteiten hiermee rekening te houden door er bewust na te streven om van beide locaties ongeveer evenveel ouders aanwezig te laten zijn bij de activiteiten.

Overal speelt de discussie of je ouders die je nu niet bereikt, wellicht zou kunnen bereiken als je bepaalde laagdrempelige activiteiten kunt aanbieden. Men kan dan bijvoorbeeld denken aan bloemschikken. Zou je dat doen, echter, dan zou het hele karakter van de naschoolse activiteiten veranderen.

Werkgelegenheid (gastvrouwen)

De naschoolse activiteiten zorgen er momenteel voor dat negen gastvrouwen een gesubsidieerde baan hebben. Overal drie, behalve in Tolhuis; daar geschiedde de aanvraag voor gebruikmaking van de zogenaamde ID-regeling net te laat.²⁵ We weten dat de gesubsidieerde arbeid op termijn afgeschaft wordt en dat er sinds bijna een jaar geen nieuwe banen in dit verband gecreëerd mogen worden.²⁶

Op dit moment zijn de gesubsidieerde arbeidskrachten essentieel voor het voortbestaan van de naschoolse activiteiten. Zij zorgen voor de dagelijkse organisatie, voor continuïteit en voor een periodieke evaluatie.²⁷ Van de negen betaalde gastvrouwen zijn er twee van allochtone origine.

De reden om dit werk te doen is een combinatie van de volgende factoren:

- zelf kinderen hebben (die meestal op de school zitten waar de naschoolse activiteiten aan gelieerd zijn);
- het leuk vinden om met kinderen te werken;
- de wens om vaardigheden op te doen opdat in de toekomst een reguliere baan in het welzijnswerk (of de hulpverlening) mogelijk wordt.

Enkele betaalde gastvrouwen hebben ervaring op toneelgebied of met buikdansen. Die ervaring komt van pas bij het bedenken en vervolgens uitvoeren van activiteiten voor de kinderen.

Het dagelijkse werk heeft men opgedeeld, waardoor elke betaalde gastvrouw verantwoordelijk is voor een duidelijk afgebakend werkgebied. Bijvoorbeeld bij De Wieken is iemand verantwoordelijk voor alle kinderactiviteiten, iemand anders voor de werving van nieuwe kinderen en ouders, terwijl de derde de themabijeenkomsten met de ouders doet. Bij Aquamarijn doet iemand de public relations, iemand anders handarbeid en de derde alles wat met beweging en muziek te maken heeft.

Maar dat zijn hoofdverantwoordelijkheden. Veel werk doet men samen, zoals: de organisatie van de open inloop, het in de gaten houden van de kinderen tijdens de activiteiten en het organiseren van uitstapjes. Tevens zijn er de tweewekelijkse vergaderingen van de kerngroep. Elke voorbije periode wordt geëvalueerd. Discussies hebben vaak betrekking op de vraag waar de grenzen liggen, tussen regels aan de ene en vrije toepassing aan de andere kant.

Met de open wijksschool is periodiek contact om activiteiten op elkaar af te stemmen of om ervaringen die betrekking hebben op bepaalde kinderen met elkaar door te spreken.

Via Tandem krijgen de gesubsidieerde beroepskrachten cursussen op het gebied van deskundigheidsbevordering aangeboden. Een greep:

- omgaan met moeilijke kinderen,

---

²⁵ Preciezer: er is in Tolhuis aanvankelijk gebruik gemaakt van één gesubsidieerde kracht, maar toen deze na verloop van tijd niet meer inzetbaar was kon de opengevallen plaats niet meer opgevuld worden.

²⁶ De consequenties hiervan voor de continuering van de naschoolse activiteiten zullen bij de conclusies (paragraaf 3.6) behandeld worden.

²⁷ Met name in Tolhuis liggen deze zaken een stuk moeilijker, omdat hier door het ontbreken van betaalde krachten steeds weer een beroep op vrijwilligsters gedaan moet worden en er daardoor minder zekerheid is met betrekking tot de gang van zaken.

- onzekerheden overwinnen,
- werken in teamverband, en
- samenwerking met collega's.

Er heerst evenwel grote onduidelijkheid over het reële arbeidsmarktperspectief. Vooralsnog oriënteren de meeste betaalde gastvrouwen zich niet echt op een reguliere baan elders. Het werk nu is te interessant of het valt moeilijk los te laten, mede omdat het eigen kind / de eigen kinderen in de buurt is / zijn. Hier komt bij dat voor de meeste betaalde gastvrouwen de huidige functie inderdaad slechts een eerste stap is in de richting van betaald werk. Het feit dat men dagelijks bezig is, dat men structuur aanbrengt in het eigen dagelijkse levensritme is al heel wat. Maar zoals gezegd: door de bezuinigingen op het fenomeen gesubsidieerde arbeid en zelfs de mogelijkheid dat het fenomeen als zodanig verdwijnt, verkeren de betaalde gastvrouwen op dit ogenblik in een vergaande mate van onzekerheid over hun eigen professionele toekomst. Voor zover daar ideeën over bestaan zijn met name twee mogelijkheden genoemd: (toch) iets met kinderen of een baan in de bejaardenverzorging.

3.5.5 Samenwerking

Over het algemeen, zo is ons gebleken, verloopt de samenwerking met de partners (in de wijk) soepel. De naschoolse activiteiten maken bijna vanzelfsprekend deel uit van de keten voorzieningen in de directe nabijheid van de open wijkschool. Twee knelpunten zijn:

- Het feit dat het contract met Sport Service is afgelopen, waardoor de kinderen niet meer kunnen doorstromen naar verschillende activiteiten op sportgebied.
- De samenwerking met de open wijkschool zelf verloopt niet altijd en overal even soepel. Soms zijn er communicatieproblemen, waardoor activiteiten niet genoeg op elkaar aansluiten. In een enkel geval voelen de medewerksters van de naschoolse activiteiten zich niet helemaal serieus genomen door de school.

3.6 Conclusies

Zowel met de ouders alsook de gastvrouwen is in evaluerende zin teruggeblikt op het project als zodanig. We hebben gevraagd: wat is nu de ultieme reden waarom de naschoolse activiteiten per se moeten blijven bestaan? Tevens hebben we gevraagd om de belangrijkste knelpunten te noemen.

Positief eindoordeel

Uit de evaluatie blijkt dat de direct betrokkenen in hoofdzaak uitermate tevreden zijn over de naschoolse activiteiten. Daarbij keren de volgende vier aspecten steeds terug:

- ◆ Voor de kinderen is er sprake van een omgeving waarin ze (inderdaad) spelenderwijze waarden en normen leren. Het feit dat veel kinderen samen zijn, dat ze zich aan duidelijke regels moeten houden, dat ze leren om met elkaar rekening te houden, dat ze moeten opruimen, dat ze geen ruzie mogen maken, dat ze kinderen die anders zijn leren respecteren, etc. Ouders ontdekken talenten bij hun kinderen waarvan ze het bestaan niet vermoedden.

- ◆ Voor de ouders is het nu mogelijk om hun kinderen aan verschillende activiteiten te laten meedoen die anders, vanwege de hoge kosten ervan, onbereikbaar zouden zijn. Het gaat vaak om alleenstaande moeders met twee of drie kinderen. Zij zijn financieel gesproken doorgaans niet in staat om hun kinderen aan alle mogelijke activiteiten te laten deelnemen, die voor leeftijdgenootjes van meer draagkrachtige ouders vanzelfsprekend zijn.
- ◆ De naschoolse activiteiten zijn goed voor de wijkontwikkeling. Het feit dat ouders, ook al is het slechts op basaal niveau, elkaar kunnen ontmoeten, is een positieve factor. In bepaalde wijken, zoals bijvoorbeeld Tolhuis, is er naast de school weinig op het gebied van ontmoeting en sociale cohesie. Buiten de school zijn veel ouders niet echt aan de wijk gebonden. En het feit dat de kinderen in de middaguren niet op straat hoeven rond te slenteren komt de leefbaarheid in de wijk ten goede, onder andere door een verkleining van de kans op vandalisme.
- ◆ Het project straalt zaken uit als eigen verantwoordelijkheid en zelforganisatie. De objectieve omstandigheden – zoals de wijkkenmerken, de sociaal-economische positie van de ouders en de gemiddelde prestatieniveaus (van de kinderen) op school – zijn vaak niet hoopgevend. Maar men is niet gedwongen om de achterstand ten opzichte van het maatschappelijk gemiddelde maar steeds voor lief te nemen. Door gerichte interventies en doelbewuste participatie van de betrokkenen kan men invloed uitoefenen teneinde zijn of haar eigen situatie te verbeteren.

In de evaluatie is een aantal keren gewezen op een ambivalente situatie rond de naschoolse activiteiten: de betrokkenen zijn uitermate tevreden en zien diverse positieve effecten, terwijl die effecten vanuit een strikt wetenschappelijk uitgangspunt niet altijd hard te maken zijn. Er is meer tijd nodig om te kunnen oordelen over de structurele effecten van het project. Wél mag men nu reeds stellen dat de perceptie van de betrokkenen niet onbelangrijk is. Het feit dat die perceptie zo overweldigend positief is zegt iets over substantiële betrokkenheid en participatie.

Knelpunten

- ◆ Een van de grootste knelpunten is de groeiende onduidelijkheid en onzekerheid omtrent de positie van gesubsidieerde arbeidskrachten. We hebben gezien dat bij de naschoolse activiteiten in Tolhuis geen werkneemsters (gesubsidieerd) in dienst zijn. Met als gevolg: een (te) grote druk op vrijwilligsters en minder continuïteit in de programmering. Wat zijn de gevolgen van een mogelijke afschaffing van de gesubsidieerde arbeid voor het werk op de andere locaties? Hoe ga je mogelijke nieuwe locaties personeel invullen? Het gegeven dat de huiskamers nu in belangrijke mate draaien op de inzet van gesubsidieerde arbeidskrachten maakt het project extra kwetsbaar. Door de dreigende afschaffing van het gesubsidieerde werk. Maar ook door de paradox dat als de werkneemsters goed functioneren ze eigenlijk zouden moeten doorgroeien naar een baan op de reguliere arbeidsmarkt, maar als ze dat zouden doen zouden ze het project schade berokkenen, aangezien men dan (steeds) weer opnieuw zou moeten beginnen met de inwerking van nieuwe, onervaren krachten.

- ◆ Een paradoxaal knelpunt is juist het gevolg van het succes van de naschoolse activiteiten. Het heeft te maken met groeiend ruimtegebrek. De verschillende huiskamers zijn qua omvang en entourage vooraf begroot op basis van een ingeschat aantal kinderen (en ouders). Welnu, overal zijn die aantallen in twee jaar tijd enorm gegroeid. Daardoor is er nu, overal, ruimtegebrek. Plus is er door het grote aantal aanwezige kinderen in één ruimte vaak overlast als gevolg van lawaai. Los van ruimtegebrek zijn niet alle huiskamers uitgerust met de gewenste of noodzakelijke voorzieningen. Bij Aquamarijn wenst men dringend een keukenblok. Bij De Wieken is er behoefte aan een apart hokje om er poppen te kunnen opslaan.

Het gaat echter om méér dan alleen een gebruik aan ruimte in fysieke zin. Door de groei van het aantal kinderen en ouders kan de geleverde kwaliteit in het geding komen. Als je niet meer aan alle kinderen (individueel) aandacht kunt schenken, waar blijft dan de meerwaarde van het positieve opvoedingsklimaat?

- ◆ Als gevolg van het afhaken van Sport Service bij een locatie en problemen op de andere plaatsen is het niet meer mogelijk om de kinderen een verantwoord pakket op sportgebied aan te bieden. Zo is onder andere het geliefde skeeleren uit het programma verdwenen. Maar ook de mogelijkheid om onder begeleiding naar de sporthal in de buurt te gaan is weggefallen. In het algemeen wordt sport als heel belangrijk gezien voor de ontwikkeling van de kinderen. Niet alleen door zelf te sporten, maar ook door de uitstraling van sporthelden. In het verleden kwam het wel eens voor dat spelers van NEC een kijkje kwamen nemen.
- ◆ Een knelpunt is ook de vrijwel volledige afwezigheid van mannelijke begeleiders rondom de activiteiten. De enige mannen in het gezelschap zijn: de mannelijke sociaal-culturele begeleider in Tolhuis en een Turkse man bij De Wieken, die (tijdelijk) als klusjesman fungeert. Vooral voor jongetjes zou het leuk zijn als er meer mannen bij de naschoolse activiteiten betrokken zouden zijn, om mee te voetballen, om meer op technisch gebied op te steken e.d. Met name de jongens uit de bovenbouw zouden in hun ontwikkeling gestimuleerd kunnen worden indien er meer mannen actief zouden zijn.
- ◆ Niet altijd en overal lukt het om de activiteiten van de open wijkschool zelf en die van de naschoolse voorziening op elkaar af te stemmen. De overlegstructuren kunnen beter. Er is teveel bureaucratie: als de gastvrouwen iets plannen, moet het eerst naar de sociaal cultureel werkster van Tandem, dan gaat het naar de coördinator van de open wijkschool en pas daarna komt het voorstel (eventueel) terecht bij de een of andere uitvoerende instantie. Bovendien zijn niet alle open wijkscholen open en interactief in de richting van de betrokkenen bij de naschoolse activiteiten. Maar, zo zeggen de gastvrouwen wél: het vertrouwen (wederzijds) moet groeien; voor de scholen is het even wennen om rekening te houden met de in hun ogen niet professionele krachten van de naschoolse activiteiten.
- ◆ Tenslotte is door een aantal moeders (van Michiel de Ruyter) gevraagd om meer inhoudelijke diepgang bij de invulling van de themabijeenkomsten. Men heeft bijvoorbeeld behoefte aan een professionele cursus opvoedingsondersteuning.